

ПІДВИЩЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

І.О.Титаренко

*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник ІПППО АПН України*

У статті відзначається, що в процесі підвищення кваліфікації викладачів необхідно розкрити сутність, методи та практику застосування сучасних інформаційних технологій. Для реалізації цієї мети автор пропонує ввести в систему методичної роботи навчальних закладів методичний семінар „Інформаційна культура викладача”.

Ключові слова: інформаційна компетентність.

Стрімкий науково-технічний прогрес, зумовлений сучасними інформаційними технологіями, поставив людство перед протиріччям між великим обсягом знань та можливостями людини щодо його засвоєння. Ще одним класичним протиріччям ХХ століття вважається протиріччя між необхідністю створення освітньої різноманітності та прагненням забезпечити рівні можливості щодо якості освіти. Стимулюючим чинником цього протиріччя повинна стати реалізація концепції освіти, що передбачає навчання людини упродовж усього її життя [1]. Суть Концепції полягає в тому, що інформаційний обсяг сучасних комунікативних засобів настільки великий, настільки й швидкозмінний. Отже, педагог змушений постійно поновлювати власний професійний, загальнокультурний та навчально-методичний рівень, а керівники навчальних закладів повинні розвивати в ньому сталий інтерес до пізнання нового, забезпечити їх механізмами самостійного здобування нових знань.

Стратегічна мета розвитку системи підвищення кваліфікації педагогів передбачає збільшення відкритості та доступності навчальних послуг і орієнтацію на індивідуальні потреби кожного вчителя. Одним із найефективніших шляхів вирішення поставлених завдань, на думку В.В.Олійника, доцільно вважати повномасштабне впровадження в процес підвищення кваліфікації педагогічних працівників сучасних комп'ютерних технологій навчання [4, 363].

Поруч з культурою праці, керівництва, поведінки й взаємостосунків людей все більш необхідною є висока культура інформаційного спілкування як важливого аспекту всієї діяльності людини, спрямована на засвоєння інформації оточуючого світу, природного та соціального, а також на різнобічний інтелектуальний розвиток самої людини. Соціальне життя людини відбувається у світі різноманітної інформації. Інформованість відіграє значну роль у

професійній і суспільній орієнтації людини; її розвиток як особистості передбачає засвоєння широкого кола знань.

Сучасні інформаційні технології розвиваються швидкими темпами. Учитель зобов'язаний постійно дбати про рівень самоосвіти, інформаційної культури, відповідність своєї фахової підготовки сучасному рівню науки. Прилучення до світу інформації неможливе без оволодіння елементарними основами роботи з відео- та аудіотехнікою, персональним комп'ютером; ознайомлення з провідними видами креативних технологій. У зв'язку із становленням і розвитком системи національної освіти особливого значення набувають питання оновлення змісту та вдосконалення методики навчання. Над цією проблемою мають працювати як науковці, так і викладачі-практики [6, 359].

Підготовка спеціалістів у будь-якій галузі стає неможливою без оволодіння комп'ютерними технологіями. Тому слід розробити принципово нові підходи до системи освіти в цілому, а особливо освіти тих, хто відповідає за майбутнє країни – вихователів і вчителів навчальних закладів. Сучасний педагог повинен нести своїм учням не просто нові знання, а новий тип оволодіння інформацією. Створення відповідних комп'ютерних програм для навчання дітей і педагогічних методів їх застосування потребує не просто перекладання існуючої методики на мову програмування, а розробку нової технології навчання на основі концепції комп'ютеризації і інформатизації всієї системи освіти, початкової освіти, зокрема.

Педагог має бути готовим донести всі переваги нових інформаційних технологій, використовувати їх навчально-виховний потенціал у своїй роботі з учнями. З метою формування аналітичних, інформаційних, пізнавальних і проєктивних умінь, що визначають теоретичну і практичну готовність

учителя до використання інноваційних методик та комп'ютерних технологій в навчально-виховному процесі необхідно впровадження спеціальних семінарів, практичних занять, факультативів безпосередньо в процесі перепідготовки викладачів. Залучення педагогів до такого роду активності сприятиме підвищенню загально-фахового рівня, оскільки інформаційні та комп'ютерні технології у навчальному процесі підвищують і стимулюють інтерес завдяки мультимедійним можливостям, активізують розумову діяльність і ефективність засвоєння матеріалу завдяки інтерактивності, зазначає О.В.Крапівіна [2, 221]. Вони дозволяють моделювати і візуалізувати процеси, складні для демонстрації в реальності, що неодмінно покращує розуміння вчителями основних базових понять, необхідних їм для викладацької діяльності. Завдяки комп'ютерним технологіям, причому не тільки за темпом вивчення матеріалу, але і за логікою та типом сприйняття, індивідуалізується навчання. Самостійний дослідницький пошук матеріалів, опублікованих у Internet, надає допомогу педагогам у пошуках відповідей на проблемні питання, багаторазово підвищує швидкість і точність збору й опрацювання інформації.

Формування інформаційних навичок все ширше визнається як складова загальної міжнародної програми освіти. У широкому розумінні інформаційні навички розглядаються як необхідні для пошуку, оцінки, генерування та розповсюдження інформації [3, 121].

Інформатизація передбачає високу якість інформаційного обслуговування як людей, так і технічних засобів. А.П.Соколовська зауважує, що інформатизація – більш загальне поняття, ніж комп'ютеризація, яке ґрунтується на нових можливостях сучасних методів та засобів опрацювання інформації, які забезпечують підвищення інтелектуальної продуктивності користувача. Інформатизація навчального процесу передбачає відповідні зміни в методах, організаційних формах, засобах і змісті навчання, а також удосконалення кваліфікації педагогічних кадрів [5, 45].

Ми погоджуємось з думкою О.В.Крапівіної, що у результаті використання інформаційних комп'ютерних технологій у системі методичної роботи викладачі мають навчитися здійснювати пошукову та інформаційно-аналітичну діяльність; прогнозувати організаційні та педагогічні можливості інноваційних освітніх засобів; оцінювати якість освітніх сайтів у мережі Internet і ступінь інформативності педагогічної складової сайту; оцінювати якість засобів і форм представлення інформаційно-методичного забезпечення навчально-виховного процесу в глобальній мережі Internet; проектувати навчально-виховний процес з використанням ресурсів ме-

режі; розробляти конкретні методичні рекомендації з їх застосування у фаховій діяльності; використовувати ресурси Internet для методичного забезпечення навчального процесу; прогнозувати ефективність засобів організації навчально-пізнавальної, творчої та ігрової діяльності учнів на основі інноваційних комп'ютерних технологій; використовувати можливості мережі для підвищення своєї кваліфікації викладача у системі дистанційного навчання; використовувати передовий педагогічний досвід використання телекомунікацій [2, 222].

Перспективна система методичної роботи навчального закладу має бути здатна не тільки озброювати вчителя знаннями, але і унаслідок постійного і швидкого відновлення знань у нашу епоху, формувати потребу в самостійному неперервному оволодінні ними, вміння і навички самоосвіти, а також самостійний і творчий підхід до отримання знань протягом всього активного життя. Така система буде надавати викладачу різноманітні освітні послуги, що дозволяють вчитися неперервно, забезпечувати можливість одержання післядипломної і додаткової освіти.

У процесі проведення дослідження ми з'ясували, що запровадження інноваційних технологій у систему методичної роботи навчального закладу, коли комп'ютерні засоби використовуються разом з традиційними, сприяє оновленню і поглибленню професійних педагогічних знань та вмінь, підвищенню якості перепідготовки вчителів. Глобальна комп'ютерна мережа відкриває реальні можливості повсякденного співробітництва педагогів усіх країн світу, дозволяє дізнаватися про особливості викладання в інших школах, використовувати у своїй викладацькій діяльності більш широкий спектр навчальних матеріалів, знайомитися з новими й альтернативними навчальними програмами і підручниками, підвищувати свою кваліфікацію та одержати вищу освіту за допомогою дистанційної освіти, використовувати для свого професійного росту широкі інформаційні ресурси комп'ютерних мереж, стежити за новими теоретичними і прикладними розробками в галузі теорії навчання, теорії виховання, методики, методології,

Головна перевага комп'ютерної комунікації нової інформаційної технології полягає в тому, що вона створює електронне інформаційне середовище в навчальному закладі, дозволяючи школярам і вчителям працювати з комп'ютером як з універсальним засобом обробки інформації. Використання глобальної комп'ютерної комунікації

природно сполучається з інтенсивним використанням професійних текстових і графічних редакторів, електронних таблиць, баз даних, зі створенням внутрішньошкільної локальної комп'ютерної мережі. Без мережі навчального закладу широке використання глобального комп'ютерного зв'язку в навчальному процесі неможливо. Більш того, локальна мережа, насправді, важливіше, ніж наявність доступу до глобальної мережі, оскільки створює передумови створення єдиного інформаційного середовища.

Однак, слід зауважити, що у сучасних умовах зростає протиріччя між інформаційними можливостями навчальних закладів з одного боку, і рівнем їх використання з іншого. Такий стан є результатом того, що багато викладачів не володіють необхідними знаннями про інформаційні системи та їх можливості. Окрім того, перехід багатьох бібліотечних та інформаційних закладів до утворення автоматизованих систем викликає додаткові труднощі для педагогів через їх недостатню комп'ютерну грамотність або через відсутність такої взагалі.

У розв'язанні цих завдань великого значення набуває проведення у системі методичної роботи навчального закладу такого семінару, як «Інформаційна культура вчителя», що охоплює основи багатьох дисциплін. Опанування таким навчальним курсом не тільки підвищить загальнонауковий, загальнопрофесійний, загальнометодичний рівень учителя, а й навчить його вирішувати практичні завдання оптимальними засобами.

Для того, щоб успішно застосовувати досягнення інформатики та обчислювальної техніки в освіті, доцільно хоча б у загальних рисах представити принципи і технічні прийоми, які сприяють посиленню інтелектуальних можливостей людини. Тому в процесі підвищення кваліфікації вчителів слід розкрити суть, методи та практику застосування сучасних інформаційних технологій. Для реалізації цієї мети ми пропонуємо ввести в систему методичної роботи навчально-методичний семінар "Інформаційна культура вчителя". Метою проведення такого семінару є ознайомлення викладачів з основами роботи на комп'ютері, підготовка вчителів, які володіють вміннями та практичними навичками інформаційної взаємодії вільно орієнтуватись в умовах інформаційного середовища; здатність до впровадження у свою діяльність сучасних інформаційних технологій; надання вчителям у будь-яких регіонах країни та за її межами однакових освітніх можливостей; підвищення якісного рівня освіти.

Програма і навчально-тематичний план семінару розраховані на два навчальних роки. Всі заняття лекційно-практичні. Залучаються вчителі, які навчаються 2 роки, один раз на місяць

по дві години. Після закінчення семінару викладачі самостійно працюють у комп'ютерному класі школи у зручний час. Кожну чверть на методичних об'єднаннях вони звітуються про індивідуальну роботу, обмінюються досвідом з колегами про новітні досягнення у педагогічній науці, нові методи навчання і виховання, які вони апробували у своїй діяльності. До проведення семінару залучаються досвідчені педагоги з інформатики чи викладачі інститутів з відповідною освітою. Цей курс дозволяє ознайомити всіх викладачів навчального закладу з особливостями використання інформаційно-комунікативних технологій, забезпечити нові, більш гнучкі можливості фахового зростання, і тим самим забезпечити неперервність освіти. Програма і навчально-тематичний план включає п'ять блоків:

- 1) загальні відомості про роботу на комп'ютері;
- 2) використання Інтернет-технологій для доступу до потрібної інформації;
- 3) використання локальних навчальних програм, записаних на компакт-дисках;
- 4) використання електронних бібліотек;
- 5) система дистанційного навчання.

У першому блоці вчителям слід надати навички роботи на комп'ютері, ознайомити з загальними відомостями щодо роботи на комп'ютері, правилами і способами використання комп'ютера.

Педагогічне освоєння засобів інформаційних технологій навчання включає в себе: 1) комп'ютерну грамотність і накопичення власного досвіду використання засобів нових інформаційних технологій; 2) методичну підготовку фахівців з використання засобів нових інформаційних технологій в навчально-виховному процесі.

У процесі проведення дослідження ми дійшли висновку, що значна кількість педагогів зовсім не вміє користуватися комп'ютером. Тому, на першому занятті вчителів необхідно ознайомити з основами роботи на комп'ютері, надати необхідні навички, довести доцільність використання комп'ютерних можливостей в підвищенні професійної компетентності та інформаційної культури.

Мета підвищення інформаційної культури вчителів полягає у створенні оптимальних умов для організації навчального процесу та його забезпечення, а також для застосування ефективних сучасних методів навчання і виховання. Це дає змогу, на погляд А.П.Соколовської, вирішити такі питання: здійснення заходів щодо спеціальної підготовки вчителів до роботи в умовах використання сучасних інформаційних техно-

логій; підвищення ефективності навчального процесу за рахунок використання можливостей комп'ютерного навчання; створення оптимальних умов функціонування підрозділів інформаційного сервісу післядипломної освіти та забезпечення навчального процесу як в школах, так і в системі управління навчальними закладами; поліпшення умов інформаційного обміну між школами, закладами післядипломної освіти; підвищення інформаційної культури вчителів та ефективності науково-дослідної роботи в навчальних закладах [5, 44].

У другому блоці викладачі ознайомлюються з можливостями використання Інтернет-технологій з метою доступу до потрібної інформації.

У процесі проведення цього заняття вчителі отримують загальні відомості про комп'ютерні мережі та сервіси Інтернет, World Wide Web (WWW), сервіс передачі файлів FTP, електронну пошту, групи новин, знайомство з ICQ, звук і відео в Інтернет.

Інтернет являє собою один із засобів масової інформації, що відрізняється від інших засобів тим, що має переваги: відсутність територіальних обмежень; високий рівень представлення інформації, включаючи текстове, графічне, звукове і відеозображення; інтерактивність, що дозволяє легко налагодити канал зворотного зв'язку. Одним із самих популярних додатків Інтернет є World Wide Web (WWW) – „всесвітнє павутиння”. Він являє собою групу серверів, підключених до Інтернет і сторінок інформації, яка пропонується у графічному вигляді [7].

У третьому блоці вчителі ознайомлюються з локальними навчальними програмами, отримують навички щодо використання таких програм, записаних на компакт-дисках.

У сучасних умовах спостерігається поява різноманітних комп'ютерних розробок на магнітних або компакт-дисках. За допомогою таких дисків учитель має можливість відтворити зображення, показані на рисунках, мультимедійних анімаціях. Крім того, з'являються диски, які можуть допомогти вчителю при викладанні окремих предметів, тем уроків. Як показало наше дослідження, використання навчальних дисків у процесі педагогічної діяльності має позитивні результати, тому вчителям слід дати уявлення про них та про можливості та доцільність їх використання в процесі роботи.

Використання нової комп'ютерної технології мультимедіа відкриває широкі можливості для розвитку принципово нового виду самостійного навчання, яке в сучасних умовах стає керованим, контрольованим та адаптованим до індивідуальних особливостей того, хто навчається. Також використання технології мультимедіа дозволяє включити у навчальний курс одночасно відео, звукове супроводження, фото, рисун-

ки, картини, схеми, текст. Різноманітність джерел інформації створює ситуацію новизни та різноманітності і, не дивлячись на велику інформаційну насиченість, такі заняття сприймаються дітьми з цікавістю та залишають у них хороше враження [8].

У четвертому блоці педагоги ознайомлюються з умовами та способами використання електронних бібліотек. Завдяки цьому заняттю вчителі отримують знання про технології пошуку електронних бібліотек, підключення до них, пошук інформації в електронних каталогах, зчитування та запис потрібної інформації на носії, виведення інформації на принтер.

Проблему доступу до інформаційних ресурсів бібліотек можна розв'язати за допомогою комп'ютерних технологій.

Електронні бібліотеки – це автоматизована навчальна система, що містить у собі дидактичні, методичні й інформаційно-довідкові матеріали по навчальній дисципліні, а також програмне забезпечення, що дозволяє комплексно використовувати їх для самостійного одержання і контролю знань. Електронні бібліотеки навчального призначення, маючи риси паперових видань, мають ряд позитивних відмінностей і переваг: величезний вибір інформаційних матеріалів; компактність збереження інформації в пам'яті комп'ютера чи на дискеті; гіпертекстові можливості; мобільність; можливість оперативного внесення змін і доповнень; зручність пересилання по електронній пошті [9].

У п'ятому блоці вчителі ознайомлюються з системою дистанційної освіти. Звертається увага на те, що така система освіти: надає можливість проходити навчання, не залишаючи місця проживання й у процесі виробничої діяльності; забезпечує широкий доступ до освітніх вітчизняних і світових ресурсів; надає можливість одержати освіту для рішення різних життєвих задач і при будь-якому рівні початкової освіти і підготовки; надає можливість організації процесу самонавчання найбільш ефективним для себе образом і одержання всіх необхідних засобів для самонавчання; надає можливість переривання і продовження освіти в залежності від індивідуальних можливостей і потреб; значно розширює коло людей, яким доступні усі види освітніх ресурсів без вікових обмежень; знижує вартість навчання за рахунок широкої доступності до освітніх ресурсів; дозволяє формувати унікальні освітні програми за рахунок комбінування курсів, наданих освітніми установами; дозволяє підвищити рівень освітнього потенціалу суспільства і якості освіти; задоволь-

няє потреби країни в якісно підготовлених фахівцях і кваліфікованих робітниках; підвищує соціальну і професійну мобільність населення, його підприємницьку і соціальну активність, кругозір і рівень самосвідомості; сприяє збереженню та збільшенню знань, кадрового і матеріального потенціалу, накопиченого вітчизняною освітньою системою; зберігає і розвиває єдиний освітній простір на території України і закордонних країн, де проживає українськомовне населення [9].

Таким чином, у процесі нашого дослідження ми довели, що проведення навчально-

методичного семінару «Інформаційна культура викладача» в умовах методичної роботи навчального закладу сприяє підвищенню професійної компетентності, що, в свою чергу, підвищує загальний рівень освіти. Тому ми рекомендуємо керівникам з метою підвищення кваліфікації викладачів сприяти організації навчання педагогічного колективу щодо використання комп'ютера для покращення професійної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Ващенко Л.* Інноваційна політика як динамічна система управління освітою // Педагогічні новації столичної освіти: теорія і практика: Наук.-метод. щорічник / За заг. ред. Л.М.Ващенко, Б.Грінченка, 2001. – С. 285-298.
2. *Крапівіна О.В.* Підготовка студентів педагогічних спеціальностей до розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційних комп'ютерних технологій // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. пр. / Редкол.: І.А.Зязюн (голова) та ін.: У 2-х ч. – Вінниця: ДОВ Вінниця, 2002. – Ч.І. – Вип. 2. – С. 220-226.
3. *Нагорна Л.Я.* Викладання навчальної дисципліни "Інформаційна культура спеціаліста" // Проблеми освіти: Наук.-метод. зб. / Редкол.: Ю.М.Бугай (гол. ред.), К.М.Левківський, О.І.Кривов'яз та ін. – К.: ІСДО, 1995. – Вип. 3. – С.121-130.
4. *Олійник В.В.* Наукові основи управління підвищенням кваліфікації педагогічних працівників профтехосвіти: Монографія. – К.: Міленіум, 2003. – 594 с.
5. *Соколовська А.П.* Концептуальні аспекти інформатизації навчальних закладів післядипломної освіти // Актуальні проблеми теорії і практики післядипломної освіти керівних і педагогічних кадрів: М-ли звітної наук. конф., 5-6 березня 1998 р.: У 2 ч. / Ред.кол.: М.Дробноход, С.Крисюк, Г.Дмитренко та ін. – К.: ДАККО, 1998. – Ч.ІІ. – С. 44-48
6. *Федорчук І.А.* Сучасний учитель в контексті комп'ютеризації навчального процесу // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. пр. / Редкол.: І.А.Зязюн (голова) та ін.: У 2-х ч. – Вінниця: ДОВ Вінниця, 2002. – Вип. 2. – Ч.І. – С. 359-364.
7. <http://www.gor.hl.ru/DO-vved.html>, 2004.
8. <http://www.iatp.md/slovo/multim.html>, 2004.
9. <http://www.iet.mesi.ru/br/llb.html>, 2004.

Стаття надійшла до редакції р.

